

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Petra Průchy a JUDr. Milana Kamlacha v právní věci žalobkyně: **E. E.,** zastoupené Mgr. Ditou Křápkovou, advokátkou se sídlem Obilní trh 4, Brno, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 13. 5. 2005, č. X, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 1. 2011, č. j. 41 Ad 41/2010 – 148,

takto:

I. Kasační stížnost se zamítá.

II. Žádnému z účastníků se nepřiznává náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Včas podanou kasační stížností napadla žalobkyně v záhlaví uvedený rozsudek Krajského soudu v Brně, jímž byla zamítnuta její žaloba proti rozhodnutí žalované ze dne 13. 5. 2005.

Krajský soud ve svém rozsudku vycházel z následujícího skutkového stavu: Žalobkyně se narodila dne 13. 5. 1940 a vychovala dvě děti. Věku padesáti pěti let dosáhla dne 13. 5. 1995. Po tomto datu byla bez pobírání důchodu nepřetržitě zaměstnána až do 30. 6. 2004 u zaměstnavatele v České republice. Žádost o starobní důchod od českého nositele pojištění uplatnila dne 31. 5. 2004 a požádala o jeho přiznání od dne 1. 7. 2004. Napadeným rozhodnutím žalované jí byl k uvedenému datu přiznán dílčí starobní důchod ve výši 3089 Kč, a to podle ustanovení § 21 zák. č. 100/1988 Sb., § 72 zák. č. 155/1995 Sb. a podle čl. 46 odst. 2 nařízení Rady č. 1408/71. Od téhož data byl žalobkyni přiznán starobní důchod i rozhodnutím Sociální pojišťovny Slovenské republiky ze dne 9. 12. 2004, a to podle § 21

zák. č. 100/1988 Sb. a podle § 259, § 261 odst. 1 a § 293a odst. 3 zák. č. 461/2003 Z. z. ve výši 10 574 Sk. Výše dávky byla od 1. 12. 2004 upravena podle zák. č. 43/2004 Z. z. na částku 10 934 Sk. Z rozhodnutí je zřejmé, že výše slovenského starobního důchodu byla stanovena jen s přihlédnutím k dobám získaným ve slovenském systému důchodového pojištění (tzv. solo důchod) a nebyl prováděn srovnávací výpočet podle čl. 46 odst. 1 písm. a), bod ii) v návaznosti na odst. 2 Nařízení, tedy srovnání solo a dílčího důchodu.

Rozhodnutím Sociální pojišťovny, ústředí Bratislava ze dne 15. 6. 2009 byl pak žalobkyni proveden přepočet dávky podle výše citovaného ustanovení Nařízení a přiznán k 1. 7. 2004 starobní důchod v částce 10 577 Sk, který byl zvýšen od 1. 12. 2004 na částku 11 905 Sk a od 1. 7. 2006 na částku 12 614 Sk. Z rozhodnutí je zřejmé, že Sociální pojišťovna při stanovení výše důchodu započítala žalobkyni pouze dobu pojištění do dovršení věku 55 let, tj. do 13. 5. 1995, přestože tato byla zaměstnána bez pobírání starobního důchodu až do 30. 6. 2004. Přepočtu dávky nesprávně vyměřené se žalobkyně u slovenského nositele pojištění nedomáhala, možnosti soudní ochrany u soudů Slovenské republiky nevyužila.

Krajský soud pak při posouzení výše uvedených skutečností vycházel z pravidla formulovaného Ústavním soudem, podle něhož je třeba žalobkyni jakožto české občance s trvalým pobytem na území ČR pro stanovení výše důchodu započíst nad rámec čl. 20 odst. 1 Smlouvy mezi ČR a SR o sociálním zabezpečení v českém systému důchodového pojištění dobu získanou do 31. 12. 1992 v systému důchodového zabezpečení bývalé ČSFR a pokud takto vypočtený důchod bude vyšší než úhrn důchodů přiznaných žalobkyni nositeli pojištění obou nástupnických států, přiznat vyrovnávací příspěvek. Krajský soud vzal ovšem v úvahu i konkrétní okolnosti případu, především to, že Sociální pojišťovna, ústředí Bratislava, vypočetla starobní důchod žalobkyně v rozporu s čl. 46 odst. 2 písm. a) nařízení Rady č. 1408/71, neboť jí nejprve v prvním rozhodnutí při stanovení výše důchodu vůbec neprovedla srovnávací výpočet výše solo důchodu a dílčího důchodu, v druhém rozhodnutí poté sice srovnávací výpočet provedla, avšak nepřihlédla při stanovení teoretické výše důchodu pro účely dílčení ke všem dobám, které byly získány podle předpisů členských států, když do výpočtu nezahrnula dobu od 13. 5. 1995 do 30. 6. 2004, kdy byla žalobkyně po dovršení věkové podmínky pro přiznání důchodu, avšak aniž by ho pobírala, nepřetržitě výdělečně činná na území České republiky. Tím došlo ke zkrácení jejího nároku. Krajský soud proto dospěl k závěru, že žalobkyně se musí nejprve domáhat řádného vypořádání svých nároků u slovenského nositele pojištění, teprve potom bude možné posoudit, zda úhrn důchodů přiznaných s použitím čl. 20 odst. 1 Smlouvy bude vyšší než samostatný český důchod se započtem dob do 31. 12. 1992 a zda jsou tedy splněny podmínky pro přiznání vyrovnávacího příspěvku z českého systému důchodového pojištění. Rozhodnutí žalované proto krajský soud shledal zákonným.

Kasační stížnost podala žalobkyně (dále jen stěžovatelka) z důvodů uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s. Stěžovatelka konkrétně namítá, že krajský soud nedodržel závazný právní názor obsažený v rozsudku Nejvyššího správního soudu a v nálezu Ústavního soudu a nadále se odvolává na čl. 46 nařízení Rady 1408/71, ačkoliv Ústavní soud stanovil, že evropské předpisy na případ stěžovatelky nedopadají. Dále má za to, že nelze odepření dorovnávacího příspěvku odůvodnit chybným výpočtem starobního důchodu ze strany slovenského nositele pojištění, neboť pokud je jeho rozhodnutí vadné, je nesprávné i napadené rozhodnutí žalované, které z něho při stanovení výše důchodu

z českého systému důchodového pojištění vycházelo. Navíc stěžovatelce není jasné, jaký by měl být její další procesní postup za situace, kdy Krajský soud v Brně nemá pravomoc k tomu, aby rozhodnutí Sociální pojišťovny zrušil. Je také faktem, že rozhodnutí Sociální pojišťovny je ze dne 9. 12. 2004, není tedy možné, aby se stěžovatelka sama mohla nyní domáhat jakýmkoliv zákonným způsobem změny tohoto rozhodnutí, zvláště pak za situace, kdy je nepovažuje za chybné, neboť vyměřený důchod odpovídá odpracované době na Slovensku. Stěžovatelka se domáhá změny rozhodnutí žalované, kterým jí byl za období odpracované v České republice důchod přiznán jen částečně. Závěr soudu, kterým zamítl žalobu, jelikož zatím není jakým právním názorem žalovanou zavázat, znamená porušení práva na soudní ochranu. Z těchto důvodů stěžovatelka navrhla, aby byl napadený rozsudek zrušen a věc vrácena Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu v rozsahu uplatněných stížních bodů a po posouzení věci dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná. Stěžovatelka podřadila důvody kasační stížnosti ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s., tedy namítala nesprávné posouzení právní otázky a dále vady řízení před správním orgánem, pro které měl krajský soud správní rozhodnutí zrušit. K důvodům podle písm. b) nic konkrétního neuvedla, fakticky však namítala nedodržení závazného právního názoru soudem, což je vada podřaditelná ustanovení písm. d). Skutkový stav nebyl mezi účastníky sporný, Nejvyšší správní soud proto při posouzení věci vycházel z výše popsaného. K tomu pouze dodává, že rozsudkem Nejvyššího správního soudu č. j. 3 Ads 80/2009 – 132 ze dne 22. 9. 2010 byl zrušen předchozí rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 41 Cad 124/2005 - 73 ze dne 29. 4. 2009 a soud byl zavázán k tomu, aby v dalším řízení respektoval nález Ústavního soudu I. ÚS 1375/07 ze dne 3. 3. 2009 a v souvislosti s tím se zabýval i otázkou konkrétního ustanovení právního předpisu, které na řešení dané věci dopadá, a dále aby posoudil, jaký vliv má na existenci nároku stěžovatelky skutečnost, že doposud nehájila svoje právo na řádné stanovení výše dávky u slovenského nositele pojištění či slovenských soudů.

K uplatněným námitkám uvádí Nejvyšší správní soud následující: Právní posouzení věci se v daném případě odvíjí od právního názoru obsaženého v nálezu Ústavního soudu I. 1375/07 ze dne 3. 3. 2009, který zavázal obecné soudy použít pro stanovení výše starobního důchodu stěžovatelky pravidlo konstituované dřívějšími nálezy Ústavního soudu II. ÚS 405/02, III. ÚS 252/04 a Pl. ÚS 4/06. Podle tohoto pravidla je nutno českým občanům s trvalým pobytem na území České republiky započíst pro tyto účely dobu zaměstnání získanou v systému důchodového zabezpečení bývalé ČSFR do 31. 12. 1992 vždy, bez ohledu na skutečnost, zda je k hodnocení těchto dob podle čl. 20 Smlouvy mezi ČR a SR o sociálním zabezpečení (dále jen Smlouva) příslušný nositel pojištění České nebo Slovenské republiky. Pokud je tedy k hodnocení těchto dob příslušný slovenský nositel pojištění a důchod jím vyměřený (případně úhrn slovenského a dílčího českého důchodu) je nižší, než je důchod český se zápočtem těchto dob, je český nositel pojištění povinen přiznat tzv. dorovnávací příspěvek ve výši rozdílu mezi českým a slovenským důchodem (případně úhrnem důchodů). Jakkoliv bylo toto pravidlo Soudním dvorem Evropské unie v rozsudku ze dne 22. 6. 2011 č. C – 399/09 vzhledem ke svým podmínkám označeno za diskriminační, a tudíž v rozporu s právem Unie, konkrétně s čl. 3 a 10 nařízení Rady č. 1408/71 (jedná se o přímou diskriminaci ostatních účastníků systému důchodového zabezpečení bývalé ČSFR kvůli podmínce státního občanství a nepřímou kvůli podmínce trvalého pobytu) a jakkoliv tím Soudní dvůr současně potvrdil prezentovaný názor Nejvyššího správního soudu o dopadu evropského práva na projednávanou věc

(koneckonců právě nález Ústavního soudu I. ÚS 1375/07 ze dne 3. 3. 2009 byl důvodem pro položení předběžné otázky ve věci 3 Ads 130/2008, k níž se vyslovoval Soudní dvůr), na výpočet starobního důchodu stěžovatelky se toto diskriminační pravidlo ještě uplatní, neboť z něj může mít (alespoň teoreticky) prospěch a Ústavní soud je ve svém nálezu III. ÚS 1012/10 ze dne 12. 8. 2010 označil za ratio decidendi předchozího rozhodnutí. Citovaný nález je tedy přímo závazný podle čl. 89 odst. 2 Ústavy.

Nejvyšší správní soud na tomto místě ovšem považuje za nutné zdůraznit, že Ústavní soud pojímá vyrovnávací příspěvek jako komplementární plnění k důchodům poskytovaným podle Smlouvy (případně i Nařízení), nikoliv jako plnění originální. Nejexaktněji byla tato myšlenka vyjádřena v nálezu Ústavního soudu IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007. Ústavní soud zde uvedl, že „*Česká republika je povinna podle čl. 30 Listiny základních práv a svobod poskytovat občanům přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří za rovných podmínek a zákon o důchodovém pojištění je konkretizací tohoto základního práva. Skutečnost, že Česká republika je oprávněna tuto povinnost delegovat podle mezinárodní smlouvy, a v tomto případě má k tomu i dobrý důvod, neznamená, že by mohla zatlačit do pozadí převažující ústavní princip. Česká republika tak má stále vůči svým občanům primární povinnost poskytovat přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří i v případě, že zajistila náhradníka. Pokud náhradník nesplňuje zcela její povinnost, musí Česká republika pokrýt zbývající část povinnosti*“. Je tedy zřejmé, že závazek České republiky (a jejího nositele důchodového pojištění) pokrýt zbývající část povinnosti k zajištění přiměřeného hmotného zabezpečení ve stáří nastupuje až tehdy, pokud jsou plně vyčerpány nároky poskytované podle Smlouvy, a přesto uvedený cíl není splněn. Nárok na vyrovnávací příspěvek tedy nevzniká tam, kde by nároky podle Smlouvy byly vyšší než samotný český důchod, přičemž k tomu, aby bylo možno tuto skutečnost posoudit, je ze strany žadatele o dávku nutné vyčerpání možností, které mu právní řády zúčastněných zemí (především slovenský) ke správnému stanovení výše dávky poskytují. Pokud by tomu tak nebylo, mohli by žadatelé o dávku povinnost mezi nositeli pojištění vcelku libovolně přenášet nebo v krajním případě dokonce nárok u slovenského nositele pojištění vůbec neuplatňovat a domáhat se celého plnění po českém nositeli pojištění, což by smysl vyrovnávacího příspěvku zcela popřelo.

Výše uvedená teze dopadá i na projednávaný případ. Již ve svém vyjádření ze dne 11. 6. 2010 k ústavní stížnosti žalobkyně proti usnesení o přerušení řízení ve věci 3 Ads 80/2009 Nejvyšší správní soud upozornil na skutečnost, že slovenský nositel pojištění při vyměřování starobního důchodu stěžovatelky neprovedl srovnávací výpočet výše tzv. solo důchodu a dílčího důchodu podle čl. 46 odst. 1 a 2 nařízení Rady č. 1408/71 (dále jen Nařízení), aniž by se stěžovatelka proti tomuto rozhodnutí domáhala ochrany u soudů Slovenské republiky. Zabývat se otázkou vlivu (ne)využití opravných prostředků ke správnému stanovení výše dávky přiznané slovenským nositelem pojištění na aplikaci pravidla konstituovaného Ústavním soudem pak uložil Nejvyšší správní soud krajskému soudu ve svém rozsudku č. j. 3 Ads 80/2009 - 131 ze dne 22. 9. 2010. To krajský soud učinil, došetřil dokonce aktuální situaci a přitom zjistil, že slovenský nositel pojištění srovnávací výpočet a následnou úpravu výše starobního důchodu stěžovatelky provedl rozhodnutím ze dne 15. 6. 2009, aniž by ovšem i zde v plném rozsahu respektoval citované ustanovení Nařízení a přihlédl ke všem dobám, které stěžovatelka v průběhu důchodového pojištění získala podle předpisů členských států, a aniž by se i v tomto případě stěžovatelka

jakkoliv domáhala u slovenského nositele pojištění přepočtu dávky či se obrátila s opravným prostředkem na soudy Slovenské republiky.

Za této situace je ovšem zcela správný závěr krajského soudu, že nelze žalovanou ohledně podmínek nároku na dorovnávací příspěvek zavázat žádným právním názorem, protože v důsledku rezignace stěžovatelky na uplatnění zákonných nároků u slovenského nositele pojištění zde doposud nejsou dány základní předpoklady pro posouzení skutečné výše jednotlivých dávek (tedy na straně jedné dávek vyměřených dle Nařízení s použitím čl. 20 Smlouvy a na straně druhé dávky vyměřené dle pravidla konstituovaného Ústavním soudem) a tudíž i toho, zda jsou u stěžovatelky splněny podmínky pro přiznání dorovnávacího příspěvku či nikoliv. Identifikace ustanovení právního předpisu, který Ústavní soud vykládal, ztrácí za těchto okolností na významu, není tedy vadou, že se touto otázkou krajský soud blíže nezabýval.

Nejvyšší správní soud dále považuje za irelevantní námitku stěžovatelky ohledně nemožnosti domáhat se nyní přezkoumání rozhodnutí Sociální pojišťovny ze dne 9. 12. 2004. Jednak je nutno uvést, že případné zmeškání lhůt k využití opravných prostředků proti rozhodnutím slovenského nositele pojištění jistě není důvodem k tomu, aby ušlé nároky hradil český nositel pojištění, jednak, a to je podstatné, stěžovatelka vždy může využít ustanovení § 112 odst. 1 písm. a) zákona č. 461/2003 Z. z. [které je obdobou ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) českého zákona č. 155/1995 Sb.] a i v současné době požádat slovenského nositele pojištění o přepočet nesprávně vyměřené dávky. Pokud by tento žádosti nevyhověl, mohla by stěžovatelka následně napadnout jeho rozhodnutí u slovenských soudů. Skutečnost, že stěžovatelka aktuálně považuje rozhodnutí slovenského nositele pojištění za zákonné (ač v žalobě proti rozhodnutí českého nositele pojištění tvrdí opak) a nemá zřejmě v úmyslu u slovenských orgánů hájit svá práva, jde pouze k její tíži, zajisté nelze jen z tohoto důvodu považovat napadené správní rozhodnutí českého nositele pojištění za nezákonné, rušit ho a českého nositele pojištění zavazovat ke zvýšení dávky ve formě vyrovnávacího příspěvku, o němž si dosud nelze v důsledku neadekvátního procesního postupu stěžovatelky učinit úsudek, zda jí vůbec náleží a zda standardní postup při stanovení výše starobního důchodu (s oboustranným dílčením důchodu podle čl. 46 odst. 2 Nařízení) pro ni nebude výhodnější. Tato skutečnost vystupuje do popředí zvláště za situace, kdy je z napadeného rozhodnutí žalované zřejmé, že výše jejího důchodu z českého systému důchodového pojištění by ke dni 1. 7. 2004 i se započtením sporných dob činila pouze 13 371 Kč, zatímco úhrn důchodů přiznaných s použitím Nařízení činí 3089 Kč + 10 577 Sk, tedy 13 666 korun, a kdy tedy nominální úhrn jejích důchodů vyměřených podle Nařízení je vyšší než důchod vyměřený jen podle českých předpisů. Přestože slovenský nositel pojištění výrazně zkrátil výši starobního důchodu stěžovatelky tím, že jí při stanovení teoretické výše důchodu pro účely dílčení podle čl. 46 odst. 2 Nařízení nezapočetl dobu v délce 3331 dnů (tj. více než devíti let!) získanou po dovršení věkové podmínky nepřetržitým výkonem zaměstnání bez pobírání důchodu v českém systému důchodového pojištění (ač jinak postupoval při stanovení výše důchodu podle § 261 odst. 1 zákona č. 461/2003 Z. z., nikoliv podle zákona č. 100/1988 Sb., a tedy k této době přihlížel), mohl by i tak stěžovatelce vzniknout nárok na vyrovnávací příspěvek jen v důsledku kursových přepočtů mezi českou a slovenskou korunou. Při správném výpočtu výše starobního důchodu stěžovatelky ze strany slovenského nositele pojištění je pak velmi pravděpodobné, že ke vzniku nároku na vyrovnávací příspěvek vůbec nedojde. Není však povinností českých soudů (a nejsou k tomu dokonce ani oprávněny) bez dalšího provádět

konkrétní výpočet správné výše starobního důchodu stěžovatelky podle slovenských předpisů a z něj pak činit závěry o uplatňovaném nároku, při svém úsudku se musí omezit nejvýše na posouzení věci podle předpisů, které jsou používány společně, v daném případě tedy podle nařízení Rady č. 1408/71, případně Smlouvy mezi ČR a SR o sociálním zabezpečení. Ostatní je v kompetenci příslušných orgánů Slovenské republiky.

Za mylné pak považuje Nejvyšší správní soud tvrzení stěžovatelky, že pokud je rozhodnutí slovenského nositele pojištění chybné, musí být chybné i rozhodnutí žalované, které z něj vycházelo. Zde je nutno upozornit, že nositelé pojištění při výpočtu výše důchodu dílčením podle čl. 46 odst. 2 Nařízení (dříve podle čl. 11 odst. 3 a 4 Smlouvy) vycházejí pouze z údajů o dobách započtených jinými nositeli pojištění a nikoliv z výpočtů výše dávek provedených podle jejich národních předpisů s použitím Smlouvy či Nařízení. Český nositel pojištění započetl slovenské doby při stanovení teoretické výše důchodu pro účely dílčení správně, jak ale bylo uvedeno výše, slovenský nositel pojištění české doby spíše nikoliv. Pochybný výpočet výše dávky ze strany slovenského nositele pojištění tedy na výši dávky vypočtenou českým nositelem pojištění žádný vliv neměl, ovlivňovat může pouze případnou aplikaci pravidla stanoveného Ústavním soudem a možnost komplementárního plnění českého nositele pojištění ve formě vyrovnávacího příspěvku k dávce vyměřené podle čl. 46 odst. 2 Nařízení a s použitím čl. 20 odst. 1 Smlouvy.

Nejvyšší správní soud proto shrnuje, že napadený rozsudek krajského soudu netrpí vadou nesprávného posouzení právní otázky podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., neboť při rozhodnutí ve věci vycházel z nálezu Ústavního soudu I. ÚS 1375/07 ze dne 3. 3. 2009 a (implicitně) i z nálezu Ústavního soudu IV ÚS 301/05, zároveň netrpí ani vadou řízení ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. spočívající v nedodržení závazného právního názoru Nejvyššího správního soudu, jelikož pokyny obsažené v jeho rozsudku č. j. 3 Ads 80/2009 – 132 v potřebném rozsahu realizoval a ze zjištěných skutečností vyvodil odpovídající právní závěry.

Vzhledem k tomu, že nebyly naplněny důvody kasační stížnosti tvrzené stěžovatelkou a Nejvyšší správní soud nezjistil ani jiné vady rozhodnutí, k nimž by musel podle § 109 odst. 3 s. ř. s. přihlédnout z úřední povinnosti, kasační stížnost podle ustanovení § 110 odst. 1 s. ř. s. jako nedůvodnou zamítl.

Stěžovatelka neměla ve věci úspěch, žalovaná ve věcech důchodového pojištění nemá ze zákona právo na náhradu nákladů řízení, Nejvyšší správní soud proto nepřiznal náhradu nákladů řízení žádnému z účastníků (§ 60 odst. 1 a 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** přípustné opravné prostředky (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 21. září 2011

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu